

Кузнецов В. В., завідувач кафедри гуманітарних та загальноправових дисциплін Інституту УДО України Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук, професор;
Кузнецова Л. О., старший викладач кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ ПРОЦЕДУРИ РЕАЛІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ

Сучасна вітчизняна кримінально-правова політика тісно пов'язана з різними обставинами суспільного життя. Тенденції щодо вдосконалення чинного кримінального законодавства є не тільки важливими та необхідними, а й революційними [1, с. 6–7]. Проте, іноді, простежується порушення нормотворчої процедури [2, с. 46–49], безсистемність [3, с. 35–40; 4, с. 98–103] і, навіть не завжди адекватність реальних змін у цьому законодавстві. Тому виникла актуалізована необхідність у визначенні наукових підходів до вдосконалення чинного закону про кримінальну відповідальність. Цей процес формування оновленого законодавства безпосередньо залежить від загальних засад правотворчості.

Наприклад, утворення кримінально-правових норм складається з таких етапів: «1) виявлення негативних явищ, які потребують боротьби з ними кримінально-правовими заходами; 2) оцінка природи цих явищ, їх економічної, соціальної, психологічної і кримінологічної обумовленості; 3) прогнозування результатів дії закону; 4) ухвалення рішення про необхідність певного закону; 5) формулювання тексту кримінального закону; 6) прийняття кримінального закону» [5, с. 53]. Для широкого загалу перші п'ять етапів утворення кримінально-правових норм, як правило, не відомі. Тому, коли народ України вже отримує готовий продукт законотворчої діяльності – Закон України, тоді й виникають питання щодо авторів нормативного акту, доцільності його прийняття, позитивних та негативних наслідків його реалізації тощо.

На нашу думку, така законотворча практика є не тільки сумнівною, але й, іноді, політично, економічно та соціально шкідливою. По-перше, слід погодитися з думкою ректора Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктора юридичних наук, професора, академіка НАН України В. Я. Тація щодо необхідності більш широко оприлюднення науковцями результатів своїх досліджень та донесення їх до представників законодавчої та виконавчої влади. У своєму виступі на міжнародній науково-практичній конференції «Соціальна функція кримінального права: проблеми наукового забезпечення, законотворення та правозастосування» (м. Харків, 12–13 жовтня 2016 р.) академік В. Я. Тацій також звернув увагу на певну недооцінку народними депутатами України наукового потенціалу українських вчених. По-друге, слід змінювати існуючу систему законодавчої процедури (щодо авторства законопроектів, упорядкування та систематизації усіх наукових пропозицій до законодавства).

Так, донедавна, нам взагалі не були відомі автори законопроектів, оскільки в поданнях до законопроектів були зазначені лише суб'єкти права законодавчої ініціативи (Президент України, народний депутат України, Кабінет Міністрів України і Національний банк України). Сьогодні ми можемо іноді знайти прізвища й реальних, а не номінальних розробників законопроектів. Відповідно до ч.1 ст. 91 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 року законопроект вноситься на реєстрацію разом з проектом постанови, яку пропонується Верховній Раді України прийняти за результатами його розгляду, списком авторів законопроекту, пропозицією щодо кандидатури доповідача на пленарному засіданні та пояснювальною запискою, яка має містити. На нашу думку, це важливе та необхідне положення, яке сприяє реалізації принципу публічності при законотворенні. Пригадаймо відомий проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження кримінальних проступків» (реєстр. № 2897 від 19.05.2015), який був підготовлений колективом авторів (23 народних депутати України на чолі з А.А. Кожем'якіним та два науковці наприкінці: доктор юридичних наук, професор Хавронюк М.І. (Київський

національний університет імені Тараса Шевченка) та кандидат юридичних наук Банчук О.А (Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України), але наукова громадськість асоціює його переважно з прізвищем провідного вченого-криміналіста М.І. Хавронюка.

Безумовно, це не тільки престижно для самих науковців, але й тягне певну відповідальність. Пригадаймо сумнозвісний Закон України «Про внесення зміни до Кримінального кодексу України щодо удосконалення порядку зарахування судом строку попереднього ув'язнення у строк покарання» від 26.11.2015 р. № 838-VIII, серед авторів якого була незаконно ув'язнена в Росії народний депутат України Н.В. Савченко. Цей нормативний акт і досі викликає гострі суперечки серед громадськості щодо його редакції й порядку застосування. Однак не всі знають, що іншими співавторами цього законопроекту були не менш відомі парламентарі: Кожем'якін А.А., Крулько І.І., Паламарчук М.П., Ємець Л.О., Осуховський О.І. Хоча існує ч. 3 ст. 90 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 року, що передбачає наступне положення: якщо законопроект ініційовано кількома народними депутатами, ініціатором його внесення вважається народний депутат, прізвище (підпис) якого на ньому зазначено першим. Тому для широкого загалу Закон України від 26.11.2015 р. № 838-VIII залишається «законом Савченко» і весь негатив (різкі публічні критичні коментарі з приводу цього нормативного акту, зниження умовного політичного рейтингу) адресовано лише одній людині – народному депутату України Н.В. Савченко. Отже, вважаємо, такий не справедливий підхід слід змінити і в ч.3 ст. 90 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 року вказати, що в законопроекті, який ініційований кількома народними депутатами, ініціаторами його внесення будуть усі вказані в ньому народні депутати.

Також є справедливим й відповідним нормам авторського права прилюднення повного реального переліку авторів відповідних законопроектів. Безумовно, сьогодні це залишається на совісті парламентарів. Однак народні депутати України створюють закони не на пустому місці. Як відомо, під час підготовки дисертаційних досліджень значна кількість пропозиції направляються вченими в Комітети Верховної Ради

України. Як правило, вчені отримують формальний лист чи акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження. Тому зміст та майбутні перспективи таких пропозицій залишаються невідомими для наукової громадськості. Безумовно, що парламентарі можуть скористатися таким науковим доробком, але встановити реальне авторство та можливу трансформацію таких пропозицій буде складно. Отже пропонуємо створити в Верховній Раді України єдину систему законопроектів, яка буде містити всі законодавчі пропозиції науковців, практичних працівників відповідної галузі державного управління чи господарства, представників профспілок, правозахисних чи інших громадських організацій тощо. Така система може мати галузеву класифікацію, що допоможе як науковцям так і самим парламентарям дослідити стан наукової розробки певної проблеми і можливі шляхи її вирішення. Зміст цієї бази може бути подібний до існуючої системи законопроектів Верховної Ради України, а її розміщення доцільне у рубриці «Законотворчість».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Навроцький В. Кримінальний кодекс України 2001 року: підсумки та перспективи / В. Навроцький // Юридичний вісник України. – 2006. – № 17. – С. 6–7.

2. Кузнецов В. В. Реформування кримінального законодавства: залежність змісту від форми / В. В. Кузнецов // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. – 2011. – Спец. вип. № 5. – С. 46–49.

3. Швець В. Д. Практика внесення змін і доповнень до КК України: здобутки та прорахунки / В. Д. Швець // 10 років чинності Кримінального кодексу України: проблеми застосування, удосконалення та подальшої гармонізації із законодавством європейських країн : матер. міжнар. наук.-практ. конф., 13–14 жовт. 2011 р. / редкол. : В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. – Х. : Право, 2011. – С. 35–40.

4. Музика А. А. Кримінально-правові ризики: постановка наукової проблеми / А. А. Музика // 10 років чинності Кримінального кодексу України: проблеми застосування, удосконалення та подальшої гармонізації із законодавством європейських країн : матер. міжнар. наук.-практ. конф.,

13–14 жовт. 2011 р. / редкол. : В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. – Х. : Право, 2011. – С. 98–103.

5. Комиссаров В. С. Борьба с преступностью мерами уголовного права (понятие, сущность, содержание) : уч. пособ. / В. С. Комиссаров. – М. : Изд-во МГУ, 1989. – 100 с.

Мисливий В. А., професор кафедри публічного права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського», доктор юридичних наук, професор

УЧЕННЯ ПРО ЗЛОЧИН У ЗАГАЛЬНІЙ ЧАСТИНІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Кримінальне право радянської доби здійснювало функцію охорони суспільних відносин в умовах їх відносної стабільності, а отже не відчувало особливого динамізму, паростки якого почали знаходити свій прояв з початком становлення перехідного періоду до ринкових відносин. Певна пауза у законотворенні кримінально-правових новел виникла під час підготовки проекту першого національного кримінального законодавства доби незалежності. Кропітка робота над проектом Кримінального кодексу України здійснювалася протягом 1994–2001 років шляхом ретельного опрацювання досягнень і досвіду теорії та практики як минулої спадщини, так і застосування відносно нових кримінально-правових норм, сприйнятих у той час чинним кримінальним законодавством з урахуванням становлення нових соціально-економічних відносин.

Новий Кримінальний кодекс України, прийнятий на початку третього тисячоліття, створив підґрунтя для подальшої розбудови кримінального законодавства, належну основу для розвитку теорії кримінального права та правозастосовної практики. Разом з цим, протягом п'ятнадцятирічного існування нового кримінального законодавства, поряд з його відносною стабільністю, виявилися процеси не завжди виправданого динамізму (до Кримінального кодексу України внесено близько 700 змін та доповнень), а іноді й взагалі непрофесійного підходу